

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Hans Ohlsson

Härad: Onsjö

Adress: Ask på Sommarp

Socken: Ask

Berättat av: Ebba Olsdotter

Uppteckningsår: 1870

Född år 1817 i Ask.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Uppteckningen rör: Fästeldar.

Nor sade en skyppningsstund, då vi som vanligt sutto och
höjde på de äldres emmarat och tolet kom att röra sig, om
varmen i stugan och elden. Elden är den största nådegåvan
som Gud givit människorn, den tryggaste och oumbärligaste av
alla, om vi rätt vördar och passas den så rikhet den oss aldrig.
Fålet ledde därpå in på annat huru folket: äldre tider
i minns tändsticker funnos följt gå till vagn för att skaffa
sig eld då densamma stökens på spiselkällan.

Huru den anskaffats i äldsta tid, då stål och svavel var okända,
hade min Nor ingen aning om. Nor var av den gamla skolan,
som trodde att människorn framprungit fullt utvecklad ur
Skaparens hand enligt bibelns skapelsehistoria, några människ.

vårda utvecklingsåldrar omstälades. g. v.

I minna föräldrars tid hade frysskrinet sin plats på hyllan vid kakelugnen, såsom det haft sedan urminnes tider. Det innehöll eldstålet, flintan, svavelsticker och former. Det senare gjordes av nyttén bokved som maldes till mjöl, torkades fullständigt och förvarades i sitt särskilda rum i fryskrinet vilket stängdes med ett lock som slöt så croggrant till att då det var pålagd blev rummet alldeles lufttät.

Det talades även om de festeldar som ända brukades. Någon gång Valborgs afton kvällen för den fjärde maj, men i regel midssommarafton / Sankt Hans' bål. Dessa eldar hade varit av ungdomen så långt tillbaka i tiden som saga och minne räckte. Varför? Ja, det var den stora frågan. Det hade brukats hölde min eller långt innan almanackor funnos och under den tiden visste folket y något om Valborg eller Sankt Hans, men antog liksom varit förknippade med den arstid som i yngre

p. xxx.
(nr. 2.)

tid följt dessa namn. Det hade alltid varit ungdomen
 som tänkt dessa eldar. Till vemns ära eller varför? Det har
 vi kristne nordbor glömt och allt har gjorts för att vi
 folkets sinnen bortarbetas all gammal vidskeplighet och vantro.
 Allt sådant finns kvar hos de så kallade kloke nordens mögen,
 men en långt gående yrkessjund hos vår tids "vetenskapligt
 bildade" har omöjligt gjort livet för dem, så att vi få
 vi stå utan svar på många frågor, som för hundra
 år sedan ~~kan~~^{kunnat} både besvarats och förklarats av dessa.
 Jag vill nu skriva om Sankt Hans elden som var den
 vanligaste här i Ask. Den tändes på höjden av följads
 marken norr om kyrkan, varifrån var utsigt över
 den nedanför liggande kyrkan och byen.
 Kunde en förm fjärtanna uppbriagas, blev en sådan
 av någon av ungdomarna på Sulleboi, under efter-
 middagens lopp upp transporterad till den sedvanliga
 platsen för bålet och anbragt såsom grundstomme

för detsamma.

De unga pojkar och flickor som kommo till städens medhade vardera ett par buntar is av det slaget som användes vid upphettning av baken igen till baka. Till uppeldnings ämne medfördes en bunt hypelspanor som medlades i gartunnan och påändes under den senare tiden med färdsticker.

Under nästföregående tid hade uppeldningsämnet utgjorts av glöden som någon av deltagarne medtogit ifrån hemmets ård och transporterat till platsen vanligtvis i en förbrukad träsko.

Minna föräldrar omtalade att för längre tid tillbaka hade ett ursldigt fyrskrin från något av byens ställen medförts och elden uppjorts i detsamma i överensstämmelse med såsom bruket var då stället eld hade sluckat ut. För inte längre tid tillbaka än jag har minne därav brukade min eld då baken igen

var färdig övertölja de ännu glödande vedtrana
med aska varender glöden höll sig kvar, om veden
var tork, tills eld nästa gång skulle uppgöras, då
vedtrana framdrogos ur askan, uppeldnings ämnet,
knyvelspanor eller torra björkstämkor lades på glöden.
Låsa flammade genast i låga då skor blåste därifrån.
När deltagarne i Sankt Hans elden voro församlade
vid tjärtunnan, ställdes en del av de medförda ris
buntarne omkring densamma och tjärtunnan på-
tändes så snart som den dunkla sommarstjär-
ningen utbröt sin stoga över nejden.

Lågan fladdrad upp till flera meters höjd och underhölls
genom att de ditförda risbuntarne en och en i sänder
kastades på bålet. De första åren då jag var med,
^{medvet}
~~långt~~ på 1866 talet, flammade alltid Sankt Hans
bålet på högsta punkten av Blinkarps ryd antant
och underhållet av gamle husaren Lindstedt.

6.

3940

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

därstädes. Det sådes all skenet från Blinkarps
bålet syntes ända till Kopparhamn och all nära
där boende för gamla folkeminnen intresserade beto-
lade en liten ersättning ärligen till Lindstedt för
dennes besvär med att vidmakta hålla till ordent-
ligt folkbruk.

Alla föräldrar omtalade: att i deras ungdom
kunde från platsen för Askas bålet, i söder synas
bål eldar ifrån Östra Karlby ~~bålet~~ Sagstorp
och Ronneberga byder. Den sedan hade slöckenat
före min tid på dessa platser.

Några särskilda upptåg förkommo y" vid Sankt
Hans bålet här i Ask och minnet av sådana,
brutliga i forna tider har jag y" hört omtalas.

Den vanliga ungdomliga ysterheten kom y" till
utbrott dervid. I mitt tycke vilade en vemodsmäktig
stämning över det hela. Något varför? Denna

L. 3940

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

stämning höll sig ända tills vi kommo tillbaka
till byn, där flickorna mötte och den rätta mid-
sommarsvake stämningen tog farväl.

Sista ^{Panket Hans} ~~byns~~ ^{hans} bålet avbrändes ^{hans} byn av 1900 talet.

Åskan från dessa bål bortspoddes av vinden. Jag
har i hört att densamma varit använd till
måga särskilt ändamål.

Nu är marken odlad där dessa bål avbrändes.
Antagligen kommer aldrig ^{mera någon} midsommarnaft him-
meln norr om Åskes by, att upplysas av flammorna
från något Panket Hans bål.

Renströvet hösten 1933 av

Ståns Ohlsson

Åsk på Sommar